

SKUPAJ GRADIMO STRPEN SVET

Pojem diskriminacije je opredeljen kot nasprotje enakosti, enakopravnosti, enakega obravnavanja ali enakih možnosti. Izbira pravega pojma za nasprotje diskriminacije je odvisna od tega, ali imamo v mislih pravno (formalno) ali dejansko enakost. Pravna ali formalna enakost pomeni, da smo pred zakonom vsi enaki, da imamo enake pravice in obveznosti, da imamo pravico do enakega varstva svojih pravic in da smo enako obravnavani. Pravno enakost zato imenujemo tudi enakopravnost.

Stopnja dosežene enakopravnosti je danes eno temeljnih meril razvitosti prava in pravne kulture neke družbe, kar se odraža v mednarodnih, ustavnih in drugih pravnih aktih in normah, ki so namenjene preprečevanju in odpravi diskriminacije in pravne neenakosti. Prepoveduje se kakršna koli diskriminacija na podlagi osebnih okoliščin, vključno z diskriminacijo na podlagi spola. Še več, enakost spolov je priznana kot osnovno načelo sodobne demokracije in spoštovanja človekovih pravic in kot taka pogoj

za socialno pravično in pravno državo (Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških 2005–2013 2005).

Toda pravna enakost ni nujno enaka dejanski enakosti. Pravo lahko zagotavlja le relativno in formalno enakost. Nerazumevanje, nestrpnost, nespoštovanje in diskriminacija so še vedno okoli nas. Najpogostejši razlogi za to pa so stereotipi in predsodki.

STEREOTIPI IN PREDSDOKI

Lahko si jih predstavljamo kot oblike kognitivnih oziroma miselnih shem, s katerimi si urejamo razvejanost miselnega sveta, ali, kot jih poimenuje Mirjana Ule (2005), »mikro ideologije«, ki nam pomagajo strukturirati svet. Problematičnost je v tem, da lahko iz mikro ideologij na družbeni ravni nastanejo tudi vladajoče ideologije, ko oblastne strukture dajejo legitimnost predsodkom in na njih gradijo svojo politiko. Še posebej v kriznih časih se na stereotipe, miselne sodbe, ki so preveč posplošene in preveč tipizirane, rada prilepijo še čustva. Pojavijo se predsodki in delitve med nami in njimi se zaostrijo.

Na zakoreninjenost stereotipov zelo vpliva tradicija, katere vrednote in norme podpirajo mehanizme nenehnega vztrajanja na neenakostih. V naši kulturi tako še vedno vztrajajo številni spolni stereotipi in predsodki, ki po večini razdiralno vplivajo na dojemanje in pojmovanje samega sebe, drugega spola in s tem posledično vseh odnosov.

Spolni stereotipi in predsodki namreč pospešujejo, ohranjajo in prenašajo patrihalno hierarhično zaznamovanost medčloveških odnosov in širijo razredno hierarhijo moči na vsa področja življenja. Živijo in se prenašajo z jezikom, podobami in mislimi in tako hromijo in onemogočajo zdrave medsebojne odnose (Furlan 2006: 9).

Vprašanje enakopravnosti med ženskami in moškimi je tako eno od najbolj temeljnih kompleksnih družbenih in političnih vprašanj.

POMEN VREDNOT

Vrednote so pomemben del človekove motivacije in vse človekove osebnosti. Povezujejo se s čustvenimi, motivacijskimi in kognitivnimi procesi. »Morda bi lahko določene opredelili vrednote kot posplošena in relativno trajna pojmovanja o ciljih in pojavih, ki jih visoko cenimo, ki se nanašajo na široke kategorije objektov in odnosov in ki usmerjajo naše interese in naše vedenje.« (Musek 1993: 72–73.)

Ti zelo posplošeni in hkrati visoko cenjeni cilji ali vrednote so temeljna vsebina človekovega osebnega svetovnega nazora, so kažipot morali in etiki, saj se v njih zrcali vse, kar človeku resnično kaj pomeni, kar mu je najbolj vredno, dragoceno in sveto.

Vrednote in na njih temelječi morala in etika so razmeroma stabilne in trajne, kar pa ne pomeni, da so nespremenljive. V vseh družbah, kulturah in zgodovinskih dobah so priznavali nekatera univerzalna merila in načela, a v vrednostnih sistemih različnih dob in kultur so bile razlike. Vrednote in vrednostni sistemi so se spreminjali v zgodovini kultur in prav tako se lahko spreminjajo in razvijajo tudi skozi vse naše življenje.

Vrednote se pričnejo razvijati že v obdobju od zgodnjega otroštva do adolescence. V pravem pomenu besede pa se oblikujejo šele v najstniških letih, saj zrelo pojmovanje vrednot zahteva oblikovane zmožnosti abstraktnega mišljenja. Na oblikovanje individualnih vrednot, vrednostnih hierarhij in sistemov vplivajo že obstoječe splošno veljavne vrednote kulture, v kateri živimo. Na oblikovanje vrednot pa vplivajo tudi izkušnje in dejavnosti, v katere vlagamo veliko duševne in osebne energije, ki s tem avtomatično pridobivajo na vrednosti.

PROJEKT »SKUPAJ GRADIMO STRPEN SVET«

Mladostniki v času adolescence oblikujejo stališča in vrednostni sistem. Z ozaveščanjem, razlago in diskusijo, kako norme in vrednote vplivajo na možnosti in odločanje in jih omejujejo, lahko pri njih zbudimo vprašanja o svetu in svojem prostoru v njem in spodbudimo občutljivost za problematiko enakosti in enakih

možnosti, tudi enakosti spolov. Vprašanje spola je namreč eno najpomembnejših vprašanj v obdobju adolescence. S primerno podanimi vsebinami in interaktivnim delom, da se problemov, ki izhajajo iz tega, lotijo tudi sami, o njih kritično razmišljajo in iščejo rešitve, se lahko poglobi razumevanje in poveča pripravljenost za osebno vključenost v reševanje problema.

Tako smo z namenom ozaveščanja in aktivnega vključevanja mladih pri reševanju problematike enakosti spolov v zavodu za razvoj socialnih in zaposlitvenih programov RACIO SOCIAL v letu 2006 v okviru projekta »Skupaj gradimo strpen svet«, ki ga je sofinanciral urad za enake možnosti, izvedli sklop šestih izobraževalnih delavnic v dveh dijaških domovih, dijaškem domu steklarske šole Rogaška Slatina in dijaškem domu Šentjur.

SKLOP ŠESTIH IZOBRAŽEVALNIH DELAVNIC

Osrednji cilji projekta so bili dvig zavesti o enakosti med spoloma, spoznavanje človekovih pravic, raznovrstnih miselnih, čustvenih in vrednostnih naravnosti v družbi, spodbujanje kulture strpnosti, odkrivanje možnosti ekonomske neodvisnosti vsake posameznice oziroma posameznika in spodbujanje k aktivnemu skupnemu sodelovanju obeh spolov pri odpravljanju neravnovesij v družbi in odkrivanju, da odgovornost za to nosita oba.

Izobraževalni sklop v obliki šestih štiriurnih delavnic je zato zajemal vsebine o človekovih pravicah, stereotipih, predsodkih, konfliktih, nasilju, družini in odnosih, ki jih gradimo v zasebnem in javnem življenju. Vsaka delavnica se je dotaknila ene izmed vsebin bolj podrobno in bila ustrezno temu tudi poimenovana.

Delavnica »Spoštovanje človekovih pravic«

Človekove pravice in dolžnosti so osnova za vzpostavljanje humanih odnosov in posledično tudi enakosti spolov na vseh družbenih ravneh. Uvodna delavnica je bila zato namenjena spoznavanju nekaterih osnovnih pojmov (humanost, pravice, dolžnosti, kršitve,

prepovedi), mednarodnih dokumentov, institucije varuha človekovih pravic, načina uveljavljanja pravic in nevladnih organizacij, ki so nam lahko pri uveljavljanju pravic v pomoč.

Delavnica »Spoštovanje različnosti«

Hitre spremembe zahodne demokratične družbe in novi pogledi na življenje lahko pri posamezniku povzročijo odpor, zato smo se v tej delavnici posvetili odkrivanju pestrosti bivanja. Poudarili smo pojme, ki prepoznavajo pestrost ne kot pozitivno, temveč kot negativno vrednoto. Pri vajah smo prepoznali stereotipe, predsodke in diskriminaciji in iskali načine, kako se nanje odzivati in kako jih razreševati.

Delavnica »Konflikti, nasilja, škodljiva vedenja«

Konflikti so neizogiben del našega življenja, toda problematično je to, kako jih znamo in zmoremo razreševati. Velikokrat lahko privedejo do različnih oblik nasilja (fizičnega, psihičnega, spolnega, verbalnega in ekonomskega). Nasilni smo lahko do drugih in tudi do samih sebe. V delavnici smo se zato posvetili spoznavanju konfliktov in obravnavi nasilja (oblike, vzroki, pomoč v stiski).

Delavnica »Odnose v družini gradimo skupaj«

Spoštovanja enakosti med spoloma in bogastva različnosti se pričnemo učiti že v družini. Z »bodočimi starši« smo se lotili obravnave tem družina nekoč in danes, usklajevanje družinskega ali partnerskega in poklicnega življenja, delitev dela v družini, enakovredna vloga matere in očeta, aktivnejša vloga očeta.

Delavnica »Moja samostojna pot«

V tej delavnici smo se posvetili življenjskim in poklicnim ciljem in možnostim za ekonomsko neodvisnost posameznikov.

Delavnica »Izdelava brošure«

Čas ene delavnice smo namenili povzemanju glavnih misli, ki so jih udeleženci pridobili na naših srečanjih ter na tej podlagi oblikovanju

končnega skupinskega izdelka, namenjenega lokalnemu okolju. Končni skupinski izdelek udeležencev naj bi bil doprinos k razširjanju vrednot enakih možnosti. Nastajal je sprti. Njegovo izdelovanje, oblikovanje in dopolnjevanje so bile rdeča nit vseh srečanj.

METODE DELA

V izobraževalnih delavnicah smo z uporabo različnih metod in tehnik vseskozi aktivno vpletali udeležence v proces prenosa znanja, ozaveščanja in sodelovanja pri razširjanju vrednot enakosti in enakih možnosti.

Večinoma smo uporabljali skupinsko obliko dela, občasno delo v dvojicah, medtem ko smo frontalno obliko dela v smislu predavanj uporabili zgolj za predstavitev projekta na uvodni delavnici in občasne krajše razlage novih pojmov.

Vsebine so bile podane udeležencem zlasti z metodo izkustvenega učenja (igre vlog, kratke simulacije) in metodo razgovora (diskusija, debata, problemski razgovor). Ob tem smo uporabljali tudi druge metode – slikovno demonstracijo (uporaba fotografij, slik, tabelskih slik), delo s slikovnim gradivom (plakati), pisno-slikovno-grafični izdelki (izdelovanje in uporaba zapiskov, povzetkov, miselnih vzorcev, tabelskih zapisov), reševanje problemov (iskanje možnih rešitev) in delo z informacijsko-komunikacijsko tehnologijo (računalniška slika, internet). Krovna metoda dela je bila projektno delo. Osrednji cilj naših srečevanj je bil izdelava skupinskega izdelka na temo enakosti in enakih možnosti.

Na delavnicah so se udeleženci seznanili z različnimi vsebinami s tega področja in med izvajanjem skupinsko oblikovali idejo za izdelek, si razdelili naloge, samostojno poiskali morebitne dodatne informacije, izdelali vsebino in shemo končne oblike izdelka. Izvajalci projekta smo poskrbeli za slovnične popravke, končno računalniško oblikovanje, tisk in fotokopiranje. Po zaključku delavnic so udeleženci končne izdelke podelili svojim bližnjim, sošolcem, prijateljem in lokalnemu okolju.

IZVAJANJE

Delavnice smo izvedli v dveh dijaških domovih, dijaškem domu steklarske šole Rogaška Slatina (april–junij 2006) in dijaškem domu Šentjur (september–oktober 2006). Skupno se je delavnic udeležilo 41 dijakinj in dijakov (19 v Rogaški Slatini in 22 v Šentjurju). V obeh dijaških domovih se je del dijakinj in dijakov udeleževalo stalno, del pa jih je bilo menjajočih oziroma so obiskali samo eno ali dve delavnici, odvisno od obravnavane teme.

Na splošno so bili na delavnicah enakovredno zastopani tako fantje kot dekleta (22 dijakinj in 19 dijakov, od tega 10 dijakinj in 9 dijakov v Rogaški Slatini in 12 dijakinj in 10 dijakov v Šentjurju), toda struktura udeležencev je bila v obeh primerih različna po starosti, stopnji izobraževalnega programa in okolju, iz katerega so izhajali.

V Rogaški Slatini so delavnice obiskovale dijakinje in dijaki, ki so se izobraževali za poklic optik-tehnik, stari 16 ali 17 let. Bili so iz različnih krajev po Sloveniji, po večini iz manjših mest. Pri obravnavanju tem in izražanju svojih mnenj so bili samostojnejši, bolj samozavestni in prepričani vase.

V Šentjurju so delavnice obiskovale dijakinje in dijaki, ki so se izobraževali po srednješolskih, srednjih poklicnih in nižjih poklicnih kmetijskih in živilskih izobraževalnih programih, stari od 15 do 17 let. Bili so prav tako iz različnih krajev po Sloveniji, toda pretežno iz kmečkih in vaških okolij. Všeč so jim bile vaje v obliki igre, pri izražanju mnenj pa so bili le redki samostojni, samozavestni in prepričani vase. Večina je raje molčala in so se spočetka oglašali le, če so bili nagovorjeni.

Aktivno vključevanje v izvajanje delavnic se je sprva vsem udeležencem zdelo malce nenavadno. Z vsako nadaljnjo delavnico pa je delo potekalo vse bolj sproščeno. Rezultat delavnic sta bila dva končna izdelka. Skupina iz Rogaške Slatine je izdelala brošuro *Brez nasilja lepši jutri*. Vsebovala je teme, obravnavane na delavnicah, najbolj pa je izstopal problem nasilja, ki je udeležence zanimal in pritegnil že od začetka; v skladu s tem so izbrali tudi naslov skupnega izdelka. Udeleženci

iz Šentjurja so izdelali informativno zgibanko *Zakaj? Nasilje. Stop.*, z informacijami, kam se lahko obrnejo mladi in ženske, če so žrtve nasilja. Zgibanke so bile na voljo dijakinjam in dijakom v dijaškem domu Šentjur, delile pa so se tudi po različnih točkah po Šentjurju.

V obeh primerih je kot najbolj pereča tema izstopilo nasilje. Mladi udeleženci so poudarili, da se z njim srečujejo na vsakem koraku (v šolskem, domačem in širšem okolju) in velikokrat ne vedo, kako naj se nanj odzovejo – naj ga spregledajo, se kot žrtev »sprijaznijo« z njim, se na nasilno vedenje tudi sami odzovejo nasilno ali pa poskušajo poiskati poti iz njega tako zase kot tudi za druge.

SKLEP

Reševanje problema diskriminacije je večplastno, saj posega na različna področja, ki usmerjajo družbo (pravo, morala, politika, religija in vrednostno-normativni svetovi). Njeno odpravljanje je zato interdisciplinarno. Pomemben del tega pa je tudi nenehno ozaveščanje, vzgajanje in izobraževanje.

Projekt »Skupaj gradimo strpen svet« je bil manjši, saj je zajel le peščico mladostnikov, a ni bil enkraten. Sofinanciranje urada za enako možnost nam je uspelo pridobiti tudi v letu 2007 za izvajanje projekta »Midva – skupaj in vsak zase«. Preskusili smo še druge metode in tehnike in v izvajanje zajeli večje število mladostnikov. Izvedli smo sklop dveh dvournih izobraževalnih delavnic za dijakinje in dijake 2. in 3. letnikov Prve gimnazije v Celju. Delavnice so bile izvedene v 17 razredih. Skupno se jih je udeležilo 425 udeležencev.

S projekti, katerih osrednji namen je ozaveščanje in aktivno vključevanje mladih pri reševanju problematike enakosti, se bomo ukvarjali tudi v letu 2008.

Mihaela Žvegljč
racio@siol.net

VIRI

FURLAN, N. (2006), *Manjkajoče rebro: Ženska, religija in spolni stereotipi*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.

MUSEK, J. (1993), *Osebnost in vrednote*. Ljubljana: Educy.

Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških 2005–2013. *Ur. l. RS*, 100/2005.

ULE, M. (2005), Predsodki kot mikroideologije vsakdanjega sveta. V: Leskovšek, V. (ur.), *Mi in oni*. Ljubljana: Mirovni inštitut (21–40).